

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2001/379

Karar Sayısı : 2005/3

Karar Günü : 6.1.2005

İPTAL DAVASINI AÇAN: Anamuhalefet (Doğru Yol) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu Adına Grup Başkanı Tansu ÇİLLER

İPTAL DAVASININ KONUSU: 29.6.2001 günlü, 4705 sayılı Yurt Dışına Çıkışlardan Harç Alınması ve 4481 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 1. ve 2. maddelerinin Anayasa'nın 2., 5., 6., 13., 23., 48. ve 73. maddelerine aykırılığı savıyla iptalleri istemidir.

I- İPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ

26.7.2001 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

“GENEL OLARAK

Yasa ile kamu maliyesine kaynak yaratılması amaçlanmaktadır.

Yolsuzluklara ve savurganlığa kaptırılan para, vatandaştan zorla tahsil edilmek istenmektedir.

Anayasal devlet, “kolay ve fakat vatandaşları soğutan kaynaklara” değil; kabul edilebilir ve güveni sarsmayan rasyonel kaynaklara başvurmak zorundadır.

AYKIRILIKLAR - GEREKÇELER

1- Yasanın 1 inci maddesi, Anayasanın 6, 13, 23 ve 73 üncü maddelerine aykırıdır.

Madde, yurt dışına her çıkış için 50 ABD doları karşılığı TL. tutarında harç alınmasını, bakanlar kurulunca muafiyetlerin belirlenmesini, artırılıp yasal düzeye indirilmesini öngörmektedir.

a) Vergi borcunun bir yabancı paraya endekslenmesi, egemenlik ilkesine aykırıdır (Any. Mad. 61/1). Milli para, yalnızca bir ekonomi aracı değil, aynı zamanda “ulusal simge”dir. Yasama organı, hiçbir yükümlülüğü dış-paraya endeksleyemez. Dış paradaki ani hareketleri (fahiş yükselişleri), vatandaşa harç yoluyla yansıtma, bir başka keyfiliktir (Any.Mad. 2, 5).

b) Bu verginin, kaldırılan konut fonunun yerine ikame edildiğini, yasanın gerekçesinden öğreniyoruz. Örtülü fon olan harç; seyahat özgürlüğünü, -hele öğrenim ve benzeri zorunluluklarla yurt dışına çıkan vatandaşların çıkış hakkını- geçerli bir neden olmadan sınırlamaktadır. Küreselleşme gerekleri de gözetildiğinde özgürlükleri kısıtlamaya ilişkin anayasal ölçütlere aykırı davranılmıştır. Demokratik toplum düzeninin gerekleri ve sınırlandırma amacı böyle bir vergiye başvurmayı önler. Kaynak tercihinde sıralama, amaç tahlili yönünden yararlı olacaktır (Any.Mad.13, 23).

c) Konulan vergi, “adaletli ve dengeli” dağılım ilkesi yerine, “en kolay tahsil edilme” kriteri esas alınarak düzenlenmiştir. Ayrıca “muaf”lığı belirleme yetkisi, yürütme organına devrolunamaz (Any.Mad.73/2, 4).

Yürütme organına, yasa ile belirlenen muafliklarda değişiklik yetkisi tanınabilir.

2- Yasanın 2 nci maddesi, Anayasanın 13, 48, 73 hükümlerine aykırıdır.

Madde, vadeli mevduat ve döviz hesapları ile katılım hesapları için özel işlem vergisi öngörmektedir. Madde, likit değerlerin sistemden ve kayıtlı ekonomiden kaçışını özendirilmektedir. Her hesap yenilemesini (vadeyi), vergiyi doğuran olay olarak kabul etmek, vergilendirme prensipleriyle özellikle adalet ilkesiyle bağdaşmadıktan başka, hüküm, bankacılık sözleşmesini akdetme özgürlüğünü, ölçsüz şekilde sınırlandırmaktadır. Ayrıca vadeli mevduatın ürününe (faizine) vergi uygulaması karşısında, mükerrer vergiye yol açmaktadır (Any. Mad. 13, 48/1, 73).

TALEP - SONUÇ

Yasanın 1 inci ve 2 nci maddelerinin belirtilen ve Yüksek Mahkemece belirlenen nedenlerle iptaline,

karar verilmesi hususu arz ve talep olunur.”

II- İPTALİ İSTENİLEN YASA KURALLARI

A- İptali İstenilen Yasa Kuralları

29.6.2001 günlü, 4705 sayılı Yurt Dışına Çıkışlardan Harç Alınması ve 4481 sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un, iptali istenilen 1. ve 2. maddeleri şöyledir:

1- "MADDE 1.- Yurt dışına çıkış yapan (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti hariç) Türk vatandaşlarından çıkış başına 50 ABD Doları karşılığı Türk Lirası tutarında harç alınır.

Bakanlar Kurulu bu harçtan muaf tutulacaklar ile harcın ödenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemeye ve harç miktarını bir katına kadar artırmaya veya kanuni oranlara kadar indirmeye yetkilidir."

2- "MADDE 2.- 26.11.1999 tarihli ve 4481 sayılı Kanunun 9 uncu maddesine birinci fıkradan sonra gelmek üzere aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

Birinci fıkrada belirtilen tarihe kadar uygulanmak üzere, vadeli mevduat ve vadeli döviz tevdiat hesabı ile özel finans kurumlarınca açılan katılma hesabı sahiplerinden, her vade sonunda, her bir hesap için bankalar ve özel finans kurumlarınca 1 000 000 lira özel işlem vergisi tahsil edilir. Bankalar ve özel finans kurumları tarafından her ay tahsil edilen bu vergi, ertesi ayın yedinci günü akşamına kadar ilgili vergi dairesine bir beyanname ile beyan edilir ve aynı süre içerisinde ödenir. Bu hüküm Kanunun yürürlük tarihinden sonra vadesi dolan hesaplar için de uygulanır."

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Dava dilekçesinde, iptali istenilen kuralların Anayasa'nın 2., 5., 6., 13., 23., 48. ve 73. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmaları ile 12.9.2001 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen Yasa kuralları, dayanılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Yasa'nın 1. Maddesinin İncelenmesi

Yasa'nın 1. maddesi, iptal davası açıldıktan sonra 8.1.2002 günlü, 4736 sayılı Yasa'nın 5. maddesi ile değiştirildiğinden, konusu kalmayan istem hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekmiştir.

B- Yasa'nın 2. Maddesiyle 26.11.1999 Günlü, 4481 Sayılı Yasa'nın 9. Maddesine Birinci Fıkradan Sonra Gelmek Üzere Eklenen Fıkranın İncelenmesi

1- Birinci ve İkinci Tümcelerin İncelenmesi

a- Kuralların Anlam ve Kapsamı

17.8.1999 ve 12.11.1999 tarihlerinde Marmara Bölgesi ve Civarında Meydana Gelen Deprem Yol Açtığı Ekonomik Kayıpları Gidermek Amacıyla Bazı Mükellefiyetler İhdası ve Bazı Vergi Kanunlarında Değişiklik Yapılması Hakkında 4481 sayılı Kanun'un 9. maddesinde, 31.12.2000 tarihine kadar uygulanmak üzere, 16.8.1997 günlü, 4306 sayılı Yasa'nın geçici birinci maddesinin (A) fıkrasında belirtilen işlemler ve kağıtlar için ödenen eğitime katkı payı tutarı kadar özel işlem vergisi ödeneceği öngörülmüştür.

Dava konusu kuralın birinci tümcesinde, 4481 sayılı Yasa'nın 9. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen tarihe kadar uygulanmak üzere, vadeli mevduat ve vadeli döviz tevdiat hesabı ile özel finans kurumlarınca açılan katılma hesabı sahiplerinden, her vade sonunda, her bir hesap için bankalar ve özel finans kurumlarınca 1 000 000 lira özel işlem vergisi tahsil edileceği, ikinci tümcesinde de, bankalar ve özel finans kurumları tarafından her ay tahsil edilen bu verginin ertesi ayın yedinci günü akşamına kadar ilgili vergi dairesine bir beyanname ile bildirileceği ve aynı süre içinde ödeneceği belirtilmiştir.

Yasa tasarısının gerekçesinde, özel işlem vergisinin uygulanmakta olan ekonomik program çerçevesinde ihtiyaç duyulan ek mali kaynağın bir bölümünün karşılanması amacıyla getirildiği belirtilmiştir.

b- Anayasa'nın 73. Maddesi Yönünden İnceleme

Dava dilekçesinde, özel işlem vergisinin, likit değerlerin sistemden ve kayıtlı ekonomiden kaçışını özendirdiği, her vadenin vergiyi doğuran olay kabul edilmesinin

vergileme ilkeleriyle, özellikle adâlet ilkesiyle bağdaşmadığı, vâdeli hesaptan elde edilen faiz gelirine vergi uygulanmakla birlikte ayrıca işlem vergisi alınmasının mükerrer vergilendirmeye yol açtığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 73. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 73. maddesinde, herkesin, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlü bulunduğu, vergi yükünün adâletli ve dengeli dağılımının mâliye politikasının sosyal amacı olduğu ve vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin kanunla konulması, değiştirilmesi veya kaldırılması gerektiği belirtilerek, hem yükümlüler hem de Devlet yönünden vergi ödevinin temel ilkeleri gösterilmiştir.

Yasakoyucu, Anayasa'ya aykırı olmamak koşuluyla, zaman içinde değişen gereksinimleri karşılamak, kişi ve toplum yararının zorunlu kıldığı düzenlemeleri yapmak, toplumdaki değişikliklere koşut olarak alınan önlemleri güçlendirip geliştirmek, etkilerini daha çok artırmak veya bunları hafifletmek ya da büsbütün ortadan kaldırmak amacıyla düzenlemelerde bulunabilir. Vergilendirilecek alanların seçiminde yetkili olan yasakoyucu, hukuk devleti temelinde, anayasal ilkelere uymak koşuluyla, gelir, servet ve harcamaların vergilendirilmesinde konu, miktar ve niteliklerine göre değişik ölçütler getirebilir. Devletin vergilendirme yetkisi, vergide yasallık, eşitlik, mâli güç, genellik ve vergi yükünün adâletli ve dengeli dağılımı gibi anayasal ilkelere sınırlandırılmıştır.

Dava konusu kuralda, vadeli mevduat ve vadeli döviz tevdiat hesabı ile özel finans kurumlarınca açılan katılım hesabı sahiplerinden her bir hesap için bir milyon lira özel işlem vergisi tahsil edileceği öngörülmüştür. Açılan hesabın tutarı ne olursa olsun aynı işlem yapılacaktır. Tüm vergileme unsurlarının Yasa'da gösterildiği bu vergi, vâdeli mevduat ve vâdeli döviz tevdiat ile katılma hesabı açtırarak işlem yaptıran tüm hesap sahiplerini kapsamaktadır.

Günün hayat şartları, ekonomik veriler, asgari ücret ve reel değerler gözönünde bulundurulduğunda, işlem başına bir milyon lira olarak alınan özel işlem vergisinin makûl ve kabûl edilebilir ölçüleri ve yükümlülerin ödeme güçlerini aşmadığı, vergi yükünün adâletsiz ve dengesiz dağılımına da neden olmadığı sonucuna varılmıştır.

Vadeli hesap sonunda elde edilen faiz geliri menkûl sermâye irâdı olarak 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na göre vergilendirildiğinden vâdeli hesap işlemi nedeniyle alınan özel işlem vergisinin yükümlüleri aynı olmakla birlikte, konuları ve matrahı aynı olmaması nedeniyle mükerrer vergilemeden söz edilemez.

Bu nedenlerle, dava konusu kuralın birinci ve ikinci tümceleri Anayasa'nın 73. maddesine aykırı değildir.

c- Anayasa'nın 13. ve 48. Maddeleri Yönünden İnceleme

Dava dilekçesinde, özel işlem vergisinde her bir vâdenin vergiyi doğuran olay kabul edilmesinin, bankacılık işlemlerinde sözleşme özgürlüğünü ölçsüz şekilde sınırladığı belirtilerek, Anayasa'nın 13. ve 48. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 3.10.2001 günlü, 4709 sayılı Yasa ile değiştirilen 13. maddesinde, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması Anayasa'nın ilgili maddelerinde özel sınırlama nedeni bulunmasına bağlı tutulmuştur.

Anayasa'nın 48. maddesinin sözleşme hürriyeti ile ilgili birinci fıkrasında, herkesin dilediği alanda sözleşme hürriyetine sahip olduğu belirtilerek özel bir sınırlama sebebi gösterilmemiştir.

Vergi, Devletin kamusal gereksinimlerini karşılaması için egemenlik gücüne dayanarak tek taraflı olarak kişilere yüklediği bir kamu yükümlülüğüdür.

Yasa koyucunun Anayasa'dan aldığı yetkiye dayanarak, anayasal ilkelere aykırı olmamak koşuluyla vergi koymasının ve bu verginin niteliklerini belirlemesinin verginin miktarı da gözetildiğinde sözleşme hürriyetini ölçsüz biçimde sınırladığından söz edilemez.

Açıklanan nedenlerle, 4705 sayılı Yasa'nın 2. maddesiyle 4481 sayılı Yasa'nın 9. maddesine birinci fıkradan sonra gelmek üzere eklenen fıkranın, birinci ve ikinci tümceleri Anayasa'nın 13. ve 48. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

2- Üçüncü Tümcenin İncelenmesi

Dava konusu kuralın üçüncü tümcesinde, Yasa'nın yürürlük tarihinden önce açılmakla birlikte yürürlük tarihinden sonra vâdesi dolan hesaplar için de özel işlem vergisinin uygulanacağı kabul edilmiştir.

2949 sayılı Yasa'nın 29. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi yasaların Anayasa'ya aykırılığı hususunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir.

Taleple bağılı kalmak koşuluyla başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir. Bu nedenle, dava konusu Yasa kuralının son tümcesi, Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti ilkesi yönünden incelenmiştir.

Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devleti, tüm işlem ve eylemleri hukuka uygun olan, hukuksal güvenliği sağlayan, her alanda adâletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdürmeyi amaçlayan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, yargı denetimine açık, yasaların üstünde Anayasa ve Yasakoyucunun da bozamayacağı temel hukuk ilkeleri bulunduğu bilincinde olan devlettir.

Özel işlem vergisi vâdeli mevduat ve vâdeli döviz tevdiat hesabı ile katılma hesabının açıldığı tarihte doğmakta, vâdenin dolduğu tarihte ise tahsil edilmektedir. Yasa'nın yürürlük tarihinden önce hesap açtıranların hesabın açıldığı tarihte böyle bir vergi yükümlülükleri bulunmamakta iken dava konusu tümce ile Kanun'un yürürlük tarihinden sonra vadesi dolan hesapları için de bu yükümlülük öngörülmüştür. Böylece, Yasa'nın yürürlüğe girdiği 12.7.2001 tarihinden önce açılan vâdeli mevduat ve vâdeli döviz tevdiat ile katılma hesabı sahipleri, vâdenin sonunda, hesap açtırdıkları tarihte olmayan ve öngöremedikleri özel işlem vergisi ödeme yükümlülüğü ile karşılaşmışlardır. Oysa, hukuk devletinde hukuk güvenliğinin sağlanabilmesi için hukuki işlemlerin sonuçlarının öngörülebilir olması gerekir.

Bu nedenlerle, özel işlem vergisinin Yasa'nın yürürlük tarihinden önce açılmakla birlikte vâdesi Yasa'nın yürürlük tarihinden sonra dolan hesaplar için de uygulanmasına ilişkin üçüncü tümce Anayasa'nın 2. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

V- SONUÇ

29.6.2001 günlü, 4705 sayılı "Yurt Dışına Çıkışlardan Harç Alınması ve 4481 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"un:

A- 1. maddesi, 8.1.2002 günlü, 4736 sayılı Yasa'nın 5. maddesiyle değiştirildiğinden
KONUSU KALMAYAN İSTEM HAKKINDA KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA,

B- 2. maddesiyle 26.11.1999 günlü, 4481 sayılı Yasa'nın 9. maddesine birinci fıkradan sonra gelmek üzere eklenen fıkranın;

1- Birinci ve ikinci tümcelerinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE,

2- Üçüncü tümcesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,
6.1.2005 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Mustafa BUMİN

Başkanvekili
Haşim KILIÇ

Üye
Sacit ADALI

Üye
Fulya
KANTARCIOĞLU

Üye
Tülay TUĞCU

Üye
Ahmet AKYALÇIN

Üye
Mehmet ERTEN

Üye
Mustafa YILDIRIM

Üye
Fazıl SAĞLAM

Üye
A. Necmi ÖZLER

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR